

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2014. október 22.

TÁRSADALOMISMERET

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

AZ ÍRÁSBELI VIZSGA ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS SZEMPONTJAI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A vizsgázó teljesítményének értékelésére nem lehet hatással, ha az értékelők személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől.

A javítási-értékelési útmutató címszavakban közli az esszé és esetelemzés megoldásának lehetséges tartalmi összetevőit. Az ettől eltérő jó megoldást el kell fogadni.

A dolgozatot piros színű tollal kell javítani és a tanári gyakorlatnak megfelelően jelölni a súlyosabb helyesírási, nyelvhelyességi stb. hibákat.

A feladatok alatt található téglalapban az elérhető maximális pontszám van feltüntetve, az értékelő a mellette levő üres téglalapba írja az általa megállapított pontszámot.

Amennyiben a vizsgázó a II. rész mind a két (A. és B.) feladatsorából oldott meg feladatokat, és nem állapítható meg egyértelműen, hogy melyiknek az értékelését akarta, az érettségi dolgozatot értékelő tanár feladata annak eldöntése, melyik megoldás a tartalmasabb, majd azt értékeli.

Egyes esszéfeladatoknál a tanuló két kérdés megválaszolása közt választhat, de csak az egyik téma kidolgozásáért jár pont. Amennyiben tévedésből mind a két feladatot megoldja a vizsgázó, és nem jelöli áthúzással, melyiket értékeljék, az érettségi dolgozatot javító tanár dönti el, hogy melyik feladat kidolgozásáért jár több pont és azt veszi figyelembe.

Amennyiben bármely feladat értékelésénél a témataartás kompetenciát nulla ponttal értékeli a javító, azaz úgy ítéli meg, hogy a vizsgázó egyáltalán nem a megfogalmazott feladatot oldotta meg, a feladat egészének értékelése nulla pont, más kompetenciára vagy szempontra pontszám nem adható.

Egyes feladatoknál a könnyebb differenciálhatóság érdekében a feladat részpontszámainak összegét osztani kell kettővel.

Az adható fél pontok miatt előfordulhat, hogy a vizsgázó által elért összpontszám nem egész szám. Ebben az esetben kerekítést kell végezni. A kerekítést nem feladatonként, hanem csak egyszer, a feladatonként elért pontok összeadása után kell elvégezni, a végső pontszám megállapításához!

Az értékelő a javítás, értékelés végeztével kitölti a vizsgázó által elért összpontszámot tartalmazó táblázatot.

I. rész

Társadalomismeret és jelenismeret

1. Esszé

Szempontok, kompetenciák	A) A hajléktalanság mint társadalmi probléma	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás	A válasz a hajléktalanságra, mint társadalmi problémára fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	<p>A feleletben a vizsgázó lényeges elemeket emel ki. Megállapítható, hogy a hajléktalanságról megfelelő tárgyi tudással rendelkezik.</p> <p>Megfogalmazza, hogy a hajléktalanság gyűjtőfogalom. A hajléktalanság szükségállapot. Általában több tényező együttes megjelenésekor következhet be. Pl.: szenvedélybetegség, válás.</p> <p>Arról ír, hogy a hajléktalanság az egyén problémáján túl a társadalom problémája is, hiszen a hajléktalanok nem a társadalmon kívül élnek, hanem részei annak, és jelenlétük a többi emberre is hat. A társadalom a mindennapokban vagy elviseli a hajléktalanság jelenlétét, vagy erőfeszítéseket tesz arra, hogy kezelje azt. A hajléktalanok között halmozottan fordul elő az alkoholizmus, az önállótlan életvezetés, a szenvedélybetegség, a személyiségzavar, így ezek az emberek szociális és orvosi segítségre szorulnak.</p> <p>A vizsgázó közöl néhány adatot a hajléktalanokról. Ma Magyarországon kb. 30-40 ezerre becsülik a hajléktalanok számát, ebből 15-20 ezer hajléktalan ember a fővárosban él. Szakkifejezéseket használ:</p> <p><i>Fedél nélküli</i>: aki a szabad ég alatt, közterületen, vagy valamely más, nem lakhatást szolgáló helyen életvitelszerűen él.</p> <p><i>Valódi hajléktalan</i>: aki fedél nélküli, semmilyen tartós lakhatási lehetőséggel nem rendelkezik, akinek naponta meg kell küzdenie azért, hogy befogadják. (Pl.: hajléktalanellátó intézmény)</p> <p><i>Lakástalan</i>: aki fedél nélküli, valódi hajléktalan, vagy stabilan nem lakhatást szolgáló helyiségben lakik. (Pl.: munkásszálló, börtön, bentlakásos intézmény stb.)</p> <p><i>Bérlő, befogadott</i>: aki tartósan lakásban él, de a lakás használata fölött nem rendelkezik. (Pl.: albérlő, ágybérlő, szívességi lakáshasználó, befogadott stb.)</p> <p><i>Otthonatlan</i> az, aki tartósan a hajléktalanság veszélyében él.</p>	3

<p>Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata</p>	<p>A hajléktalanság olyan életforma, amelyre a felsorolt élethelyzetek és hiányállapotok jellemzőek és/vagy váltják egymást, illetve ezek együttesen hatnak az egyénre vagy kiscsoportra.</p> <p>A vizsgázó ír a hajléktalanná válás okairól. Az okok két-harmad részét <u>kapcsolati konfliktusok</u> (válás, élettársi kapcsolatok felbomlása, szülőkkel történő szakítás, nyugdíjazás miatti életminőség romlás stb.) alkotják. Ehhez gyakran társul a <u>függőséget okozó anyagok</u> (alkohol, drog) használata, a <u>fizikai és mentális egészség romlása</u>, valamint a <u>bűnözés</u>.</p> <p>A hajléktalanná válásnak 10–15 %-ban az <u>állami intézményekből való kikerülés az oka</u> (állami neveltség, pszichiátriai intézeti elhelyezés, kórház, börtön, szociális otthon stb.). 10% körüli a <u>gazdasági ok/okokból</u> bekövetkező hajléktalanság (munkanélküliség, önálló életkezdés és a lakáshoz jutás nehézségei, tartós szegénység).</p> <p>A vizsgázó megfogalmazza, hogy a hajléktalanság kialakulásának fő oka az olcsó állami bérlakás hiánya. Ennek biztosítása viszont fokozott terhet ró a többségi társadalomra.</p> <p>A hajléktalanok egészségügyi ellátása is nehéz. A legtöbbszörnek nincs társadalombiztosítása, nem jogosultak kórházi ellátásra, és a gyógyszerek magas árát sem tudják megfizetni. Ezáltal járványokat terjeszthetnek. Elsősorban az újból terjedő TBC-t, de a drogfogyasztás miatt egyre gyakoribb körökben az AIDS is.</p>	<p>3</p>
<p>A megközelítés sokszínűsége, komplexitása</p>	<p>A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Pl.: A hajléktalanság minden társadalom életében jelen van/volt, csak a megjelenési formája változott.</p> <p>A hajléktalanság a „jóléti” társadalmakban válik fokozottan láthatóvá, hiszen az átlagos életszínvonal messze meghaladja a hajléktalan létet.</p>	<p>3</p>
<p>Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)</p>	<p>A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és azt meg is indokolja. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert mintát említ a hajléktalansággal kapcsolatban..</p>	<p>2</p>
<p>Összesen</p>		<p>15</p>

1. Esszé

Szempontok, kompetenciák	B) A társadalmi egyenlőtlenség okai és fajtái	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás	A vizsgázó a válaszban valóban a társadalmi egyenlőtlenség okaira és fajtáira fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó a feleletben lényeges elemeket emel ki. Meghatározza, mit ért társadalmi egyenlőtlenség. A társadalmi egyenlőtlenség: az egyének, a családok, a közösségek, az osztályok, a rétegek helyzete közötti különbséget jelenti. Feltárja, hogy az egyének és a különféle ismérvek alapján definiált csoportok helyzete a társadalomban nagy különbséget mutat. Megfogalmazza, hogy az egyenlőtlenség nemcsak jövedelmi különbözőséget jelent, hanem eltérő biológiai adottságokat, származást, testi-lelki egészségi állapotot, lakásviszonyokat, munkakörülményt, lakóhelyi környezetet, műveltséget (iskolázottságot), a szabadidőt (mennyiségét és minőségét) is. A társadalmi egyenlőtlenség mértéke a társadalom zártságának mérőszáma is lehet. A vizsgázó ezen kívül megfogalmazza, hogy az egyenlőtlenség a társadalmi osztályokba történő bejutás különbözőségét is jelentheti. A feleletben ír a különböző országok gazdasági-társadalmi rendszere és jellege közötti különbségekről.	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik az egyenlőtlenség típusairól. Ír arról, hogy az egyenlőtlenség lehet etnikai, települési és/vagy területi, kulturális, jövedelmi, érdekérvényesítési, a munka világában elfoglalt hely szerinti stb. Ismeri és használja a nyitott és zárt társadalmak, a rétegződéseméletek (harmóniaelmélet, konfliktuselmélet, csereelmélet, kényszerelmélet) kifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Pl.: ír a nyitott és zárt társadalmakról, megemlíti azok előnyeit és hátrányait.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és azt meg is indokolja. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert példát említ.	2
Összesen		15

2. Elemzés

Szempontok, kompetenciák	A szabadidősport hasznossága	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás	A vizsgázó válaszában a szabadidősport hasznosságáról ír, és annak hatásait elemzi a megadott szempontok szerint.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	<p>A feleletben lényeges elemeket emel ki. Miért hasznos az egyénnek? A szabadidősportnak pozitív hatásai vannak a testi és a lelki egészség megőrzésére, a szellemi frissesség fenntartására, a szellemi és a fizikai munkavégző-képesség kitolódására, a feszültség levezetésére, a jó közérzet elérésére. A sport olyan készségeket, képességeket fejleszt, amelyek a testedzésen kívül a munkára, az élet egyéb területeire is átvihetők.</p> <p>A szabadidősport közvetett módon hat az egyén egészségére. A jobb egészségi állapotban lévő ember nagyobb teljesítményre képes, megbízhatóbb munkaerőként jelenik meg a munkaerőpiacon, ami közvetve számára nagyobb/biztosabb jövedelem elérését eredményezheti számára. A jobb egészségi állapot további előnye, hogy csökkennek az egyéni és közösségi egészségügyi kiadások. Miért hasznos a társadalomnak? A sportoló ember egészségesebb lesz, így miatta kisebb teher hárul az egészségügyre, a társadalombiztosításra. A gyógyításra fordított összegek mellett elkerülhetőbb a betegség okozta munkaerő-/munkaidő-kiesés. A jobb fizikai erőnlét nagyobb termelékenységhez vezethet. Az egészségi állapot társadalmi szintű javulása az ellátó rendszer számára pénzben mérhető költségmegtakarítással jár. Általa csökkenthető a halálozási és rokkantsági ráta is. A szabadidősport felfogható közösségformáló erőként, a szociális kohézió, a közösségi szellem erősítőjeként is.</p> <p>Miért hasznos a gazdaságnak? Az egészségesebb társadalomnak köszönhetően nő a gazdaság teljesítőképessége, termelékenysége. A szabadidősport munkahelyeket teremt, költést, adóbevételeket generál. A turisztika egyre fontosabb részét képezi.</p>	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a szabadidősportok egyéni, társadalmi, és gazdasági szerepéről. Használja például a jobb fizikai erőnlét, az egészségesebb társadalom, a rekreáció, a munkaerőpiac, a szociális kohézió, a társadalombiztosítás szavakat.	2
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Szól a nemzetközi és a magyar tapasztalatokról.	1
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és azt meg is indokolja. Életszerű példákat hoz. A médiából vagy saját környezetéből megismert példákat említi.	1
Összesen		10

3. Elemzés

Szempontok, kompetenciák	A génmódosított élelmiszerek felhasználásáról	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
A feladat megértése, témátartás	A vizsgázó válaszában a génmódosított élelmiszerek felhasználásának problémájáról ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A feleletben lényeges elemeket emel ki. Pl.: megállapítja, hogy a géntechnika lehetővé tette az élő szervezeteknek az ember(iség) számára hasznos tulajdonságainak megváltoztatását. Ír arról, hogy a beavatkozás veszélyes is lehet, hiszen nem áll rendelkezésre elég tapasztalat a génmódosítás, a génmódosított élelmiszerek emberre gyakorolt hatásairól. Beszámol arról, hogy a génmódosítás ugrásszerűen és véglegesen megváltoztatja az élő szervezetet, kiiktatva ezzel az evolúciót, amely viszont lassan és biztonságosan változtatja meg azt. Ír arról, hogy néhány növénynél indokolt a GMO-val való kísérletezés. pl.: gyapot, len, energia erdő stb.	2
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik arról, milyen demográfiai okok (túlnépesedés veszélye, a még hatékonyabb élelmiszertermelés igénye) vezették a tudományt a génmódosítás tömeges alkalmazásához. Válaszában elismeri, hogy a tudomány a maga módszereivel megoldást kívánt nyújtani a túlnépesedésből fakadó problémákra. Megoldás lehet az egyéni érdekérvényesítés. pl.: A tudatos vásárlás, törekvés a „tisztá” élelmiszer előállítására. Használja a gén, a DNS, az örökítő anyag, a túlnépesedés, az alultápláltság kifejezéseket.	2
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és azt meg is indokolja. Életszerű példákat hoz. A médiából vagy saját környezetéből megismert példákat említi. Pl.: Magyarországon nem engedélyezett a génmódosított vetőmag használata.	1
Összesen		7

4. Teszt**4 pont**

1. A
2. D
3. C
4. D

Minden helyes megoldás 1 pont.

5. Ábraértelmezés**4 pont**

- a) A városiasodással ellentétes migrációs folyamat, amelynek során a városközpont(ok) népessége csökken, ezzel párhuzamosan a külső, és a városon kívüli részek népessége növekszik.

Minden, tartalmában helyes folyamat leírása elfogadható, de összesen 1 pont.

- b) Példák okokra:

- A jelenség általában a nagyvárosi népesség túlzott növekedése miatt következik be.
- A nagyvárosok lakói napjainkban már nem ugyanabban a városi térben élnek, ahol dolgoznak.
- A városi életmód előnyei már városon kívül is könnyen érvényesíthetők, így a nagyvárosi lét a népesség számára kevésbé vonzó.
- A vidéki infrastruktúra fejlődése.
- Az ipari termelés decentralizációja.
- A közlekedési feltételek az ingázáshoz kedvezőbbek.

Minden, tartalmában helyes ok 1 pont, de összesen 3 pont.

6. Kiegészítés**4 pont**

- a) UNESCO
- b) antiszemitizmus
- c) akadálymentesítés
- d) területi revizionizmus (esetleg: területi revans)

Minden helyes megoldás 1 pont.

7. Rendezés**3 pont**

1951. április 18. **Németország (NSzK)**

1973. január 1. *nincs kiegészítés*

1981. január 1. *nincs kiegészítés*

1986. január 1. *nincs kiegészítés*

1995. január 1. **Ausztria**

2004. május 1. **Lengyelország, Szlovákia**

2007. január 1. **Románia**

2013. július 1. **Horvátország**

Minden helyes megoldás 0,5 pont.

8. Grafikonelemzés**4 pont**

- a) 2008
- b) A 2007. évi gazdasági válság. (Elfogadható 2008 is.)
- c) ipar
- d) Az egyre növekvő energiaigény és az elterjedő takarékos energiafelhasználás.

Minden helyes megoldás 1 pont.

9. Érvelés**4 pont****Példák a biodízel érvelése mellett:**

- Olcsóbb, mint a gázolaj.
- Házi (vagy egyszerű) körülmények között is előállítható.
- Kedvező tulajdonsága, hogy elégetésekor csak annyi CO₂ szabadul fel, mint amennyit a növény azt megelőzően megkötött.
- Kedvezőek a kipufogógáz értékei.
- A haszongépjárműveknél történő alkalmazás esetén a szénmonoxid kibocsátás alacsonyabb, mint a kőolajszármazéknál.
- A korom mennyisége a felére vagy még kevesebbre csökken.

Minden tartalmában helyes érv 1 pont, de összesen 2 pont.

Példák a biodízel érvelése ellen:

- Az előállítása nagy mennyiségű fosszilis energiahordozó felhasználását igényli, ennek hatására jelentős mennyiségű üvegházhatású gáz kerül a légkörbe, szinte teljesen kompenzálva a bioüzemanyagok használata által megtakarított mennyiséget.
- A bioüzemanyagok előállítása napjainkban sokkal drágább, mint az üvegházhatású gáz kibocsátás csökkentésének egyéb lehetőségei.
- A kimondottan energetikai célú növénytermesztés monokultúrákhoz vezet, ez sok növényi és állati faj létezését veszélyezteti.
- A monokultúra nagy mennyiségű műtrágya használatát igényli, ami aránytalanul terheli a talajt és a vízbázist.
- A biodízelrel hajtott autó kellemetlen szagot bocsát ki.
- A töményen használt biodízel megrongálja a gépkocsi gumitömítéseit, és a motorban károsodást okoz.
- A gépjárművek teljesítménye csökken.
- *Minden tartalmában helyes érv 1 pont, de összesen 2 pont.*

II. rész**A. Gazdasági ismeretek****1. Teszt** **4 pont**

1. C
2. B
3. B
4. A és D (A helyesen megadott két betű 1 pont; csak egy betű megadása 0 pont.)

Minden helyes megoldás 1 pont.

2. Kiegészítés **4 pont**

- a) pénzhelyettesítő
- b) értékpapír
- c) árutőzsde
- d) versenytárgyalás/pályázat

Minden helyes megoldás 1 pont.

3. Igaz – hamis **2 pont**

- a) Hamis
- b) Igaz
- c) Hamis
- d) Hamis

Minden helyes megoldás 0,5 pont.

4. Esetelemzés

Szemponatok, kompetenciák	Olívaolaj Magyarországon	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, problémaközpontúság	A vizsgázó az idézet alapján a konkrét vállalkozás és általában a vállalkozások felépülését és sikerének okait és feltételeit mutatja be.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások a szakmai nyelv felhasználásával	Bemutatja, hogy a vállalkozáshoz ötlet, merészség, kockázattudás és szakértelem kell. A tervszerűsége és szakértelmen kívül fontos a végtermék minősége és az, hogy mindezt a célközönségével is megismertesse. Nem elhanyagolható, hogy a vállalkozó a megfelelő időben a megfelelő helyen legyen, s a személyes kapcsolatait ki tudja használni, abból információkat tudjon nyerni. A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó ismeri a fogyasztóközpontúság fogalmát. Használja a beruházás, a jövőkép, a fejlődés, az innováció kifejezéseket. Mégfogalmazza, hogy a vállalkozás sikertényezői között szerepe lehet a szerencsének is, de csak akkor, ha ennek körülményeit a vállalkozó megteremtette.	6
Önálló vélemény megfogalmazása	Önálló véleményt fogalmaz meg. A médiából vagy saját környezetéből megismert példákat említ.	1
Összesen		10
A végső pontszám (összesen/2)		5

5. Elemzés

Szempontok, kompetenciák	A foglalkozási szerkezet változása és a gazdasági fejlettség	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, problémaközpontság	A vizsgázó bemutatja, hogy a források szűkösségéből fakadó elosztási problémára a különböző gazdasági rendszerek különböző válaszokat adnak. Ez a javak előállítóira és az előállítás módjára vonatkozik. Az elemzésből megállapítható, hogy ismeri a tercier szektor fogalmát. <i>(Tercier szektor: tágabb értelemben vett szolgáltatásokat jelenti. Ez napjaink posztindusztriális gazdálkodásának meghatározó szektora, elérheti a gazdaság teljesítményének 80%-át.)</i> A rendelkezésre álló források alapján bemutatja a tercier szektor fontosságát, és utal a változás várható tendenciájára.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások a szakmai nyelv felhasználásával	A tanuló az elemzésben használja azokat a fogalmakat, amelyek a gazdasági fejlettséggel összefüggenek. pl.: bruttó hazai termék (GDP), bruttó nemzeti termék (GNP), világgazdaság, fejlett és fejlődő országok, Európai Unió stb. Megjeleníti, hogy a gazdasági növekedéshez a termelő (primer) szektor léte előnyt jelenthet, de a feldolgozó (szekunder), és az azt közvetítő szolgáltató (tercier) szektor nélkül a valódi fejlettség eléréséhez azonban kevés. A fejlődő országok alapvetően függő helyzetbe kerülnek azáltal, hogy gazdaságuk nem sokrétű, (diverzifikált), azaz csak egy-két iparágon vagy terméken alapul.	6
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó véleményt fogalmaz meg. A médiából vagy saját környezetéből megismert példákat említi. Pl.: India, Kína gazdasági felértékelődése napjainkban.	1
Összesen		10
A végső pontszám (összesen/2)		5

B. Pszichológia**1.Esszé**

Szemponatok, kompetenciák	A) A látáson és halláson kívüli további érzékek	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás, lényegkiemelés	A vizsgázó valóban a látáson és a halláson kívüli további érzékekről ír, a működésükre példát hoz, és nem ágazik el lényegtelen témák irányába.	2
Témájának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	Válaszában ismerteti, hogy a látáson és a halláson kívül megkülönböztetünk szaglást, ízeletést, és többek között nyomás- és hőérzékelést: 1. <u>Szaglás:</u> A legősibb (legritívebb), és az egyik legfontosabb érzéklet. A viselkedérendszerben kiemelt helyet foglal el. Közvetlen pályája van az agyhoz, és receptorai szinapszisok nélkül kapcsolódnak hozzá. A szaglás receptorai közvetlenül érintkeznek a környezettel. 2. <u>Az ízeletés</u> ingerül a nyálban oldódó anyagok szolgálnak. Receptorai a nyelven, a garaton és a szájpadláson helyezkednek el. Minden anyag szinte mindenhol érzékelhető a nyelven, a különböző ízeket jobban észleljük egyes területeken. A nyelv hegyén a sós és az édes, oldalain a sós, a lágy szájpadláson a keserű ízekre vagyunk érzékenyek. A nyelv közepén van egy érzéketlen terület. 3. <u>Nyomásérzékelés:</u> A bőrérzékelés egyik fajtája. Ingere a bőrre gyakorolt fizikai nyomás. A nyomás érzékelésében a test néhány része hatékonyabb, mint a többi. (pl.: az ajkak, az orr, az arc: a legérzékenyebb a nagylábujj). A nyomásérzékelés erős adaptációs hatásokat mutat. Adaptációs hatás: A huzamosabb ideig tartó azonos nyomásingert az idő múlásával kevésbé érezzük. 4. <u>Hőérzékelés:</u> A bőrérzékelés egyik fajtája. Ingere a bőr hőmérséklete. Receptorai közvetlenül a bőr alatt elhelyezkedő, szabad idegvégződésű neuronok. A „hidegreceptorok” a hőmérséklet csökkenésére, a „melegreceptorok” a hőmérséklet emelkedésére reagálnak.	4
Az ismeretek mélysége, az adott területnek megfelelő tárgyi tudás, szakmai nyelv használata	Használja az érzékszerv, érzékelés, receptor, inger, neuron, adaptáció, intenzitás, szaglás, ízeletés, szubjektivitás, ízeletőbimbó, nyomás, hőmérséklet, stb. szakkifejezéseket.	4
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása, problémaközpontúsága	Kifejtésében rávilágíthat, hogy a szaglás fajunk fennmaradásban rendkívül fontos szerepet játszik. (pl.: romlott étel, gázszivárgás, érzékelése, szexuális vonzalom kialakulása stb.) Megemlítheti, hogy az ízeletésben fontos szerepet játszik a szubjektív élmény. A testhőmérséklet fenntartása központi jelentőségű, ezért fontos, hogy érzékelni tudjuk a bőr hőmérsékletének változásait.	4
A téma aktualizálása (életpéldák is említ), önálló vélemény megalkotása	Önálló véleményt fogalmaz meg, és/vagy példával illusztrálja az érzékelések jellemzőit.	4
Összesen		20
A végső pontszám (összesen/2)		10

1. Esszé

Szemponatok, kompetenciák	B) Az intelligencia mérése	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás, lényegkiemelés	Valóban arról ír, hogy az intelligencia mérésében mit nevezünk mentális kornak, életkornak és intelligencia hányadosnak. Vázolja a fogalmak közti összefüggéseket, és nem ágazik el lényegtelen témák irányába.	2
Témájának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	Válaszában ismerteti, hogy az intelligenciahányados William Stern javaslata szerint a gyermek mentális korának és életkorának arányából adódik. <u>Mentális kor (MK):</u> Alfred Binet és Theophile Simon (1904) megalkottak egy diagnosztikai rendszert, mely a gyermekek életkorának megfelelő átlagos „tudástárat” tartalmazta. A munkájuk során megalkották az intelligencia mértékének skáláját, amelynek alapmutatója a mentális kor lett. Annak a gyermeknek a mentális kora, aki a tesztben a 7 éves szintet teljesítette 7 lett, akia 9 éves szintet, 9 lett, stb. <u>Életkor (ÉK):</u> A teszt felvételének idejében a gyermek valós életkorát jelöli. <u>Intelligenciahányados (IQ):</u> William Stern (1912) javaslata szerint a gyermek mentális és tényleges életkorának az arányát kell az intelligencia mértékének tekinteni. Így született meg ez a mérési egység (IQ), amelyet máig használunk $IQ = 100 \times (MK / EK)$	4
Az ismeretek mélysége, az adott területnek megfelelő tárgyi tudás, szakmai nyelv használata	Használja a mentális kor, az életkor, az intelligencia hányados, az intelligenciateszt, a mérés, az átlag, stb. szakkifejezéseket.	4
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása, problémaközpontúsága	Kifejtésében rávilágít arra, hogy az intelligencia önmagában még nem elég ahhoz, hogy az életben érvényesüljünk. Számos egyéb személyiségvonás, képesség együttese kell ahhoz, hogy sikeresek legyünk. Ilyen például a kreativitás, a spontaneitás, az integráltság, az autonómia, a humorérzék, a megküzdési stratégiák, a szociabilitás stb. <i>Szociabilitás: a közösséghez való alkalmazkodás képessége.</i>	4
A téma aktualizálása (életszerű, példákat is említ), önálló vélemény megalkotása	Önálló véleményt fogalmaz meg, és/vagy példával illusztrálja az esszében leírtakat.	4
Összesen		20
A végső pontszám (összesen/2)		10

2. Elemzés

Szemponatok, kompetenciák	A boldogság	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
A feladat megértése, témartás, lényegkiemelés	A vizsgázó valóban azokról a tényezőkről ír, amelyek hozzájárulnak egy egyén boldogságához. Példát hoz a jelenségre, és nem ágazik el lényegtelen témák irányába.	1
Témájának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	A cikk alapján ismerteti, hogy a pénz eszköz a vágyak, a tervek megvalósításához, de ennél fontosabbak az egyén társadalmi értékei. Felismeri, hogy az emberi szükségletek rendszert alkotnak. (vö.: Maslow-féle szükségletpiramis.) Maslow szerint az ember számára fontos, hogy érezze: szükség van rá. Minden ember azt szeretné, ha egyénként kezelnék. Meg kell adni neki a felelősségvállalás lehetőségét. A hiány alapú szükségletek egy része pénzzel megvehető (evés, ivás, szexualitás stb.), de a növekedés alapú szükségletek (pl.: kognitív szükségletek, esztétikai szükségletek) kielégítésében a pénz már kevésbé játszik szerepet. Megemlíti, hogy a pénz boldogságra gyakorolt hatása egy darabig felfelé ívelő pályát mutat, de a zenit elérése után lefelé fordul, amely pont egyénekenként változik, már nem emelkedik olyan erőteljesen. A cikk alapján megállapítja, hogy a több pénz akár alacsonyabb jóllétet is eredményezhet, hiszen más referenciacsoporthoz kezdik magukat mérni az emberek, és ezáltal újra megnőhet bennük a jelenlegi státuszukkal szemben a hiányérzet, az elégedetlenség.	2
Az ismeretek mélysége, az adott területnek megfelelő tárgyi tudás, szakmai nyelv használata	Használja az individualizmus, az önmegvalósítás a szükségletpiramis, a referencia csoport, a boldogság, az autonómia stb. szakkifejezéseket.	2
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása, problémaközpontúsága	Kifejtésében megjelenítheti, hogy a boldogság elérése többtényezős folyamat, elérése egyénekenként és különböző életszakaszban is eltérő lehet.	2
A téma aktualizálása (éleetszerű, példákat is említ), önálló vélemény megalkotása	Önálló véleményt fogalmaz meg, és/vagy példával illusztrálja a leírtakat.	2
Összesen		10
A végző pontszám (összesen/2)		5

3. Esetelemzés

Szempontok, kompetenciák	Krízishelyzet	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
A feladat megértése, témátartás, lényegkiemelés	A vizsgázó valóban a krízishelyzetről, a krízis kialakulásáról, az elkerülés lehetőségeiről ír, és nem ágazik el lényegtelen témák irányába.	1
Témájának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	<p>Ismerteti, hogy a krízishelyzet olyan kritikus lélektani szituáció, amely a személy számára érzelmileg hangsúlyos, az adott időszakban kiemelten fontos, és nem kerülhető el. Az egyén kénytelen szembenézni vele, minden figyelme és erőfeszítése a megoldásra irányul, de a krízis a szokásos problémamegoldó eszközökkel nem küzdhető le.</p> <p>Felismeri, hogy vékony mezsgye választja el a súlyos konfliktushelyzettől a krízishelyzetet. A különbség az, hogy a konfliktushelyzet jól vagy rosszul, ideiglenesen vagy tartósan, de az alany számára megoldható.</p> <p>Felvázolja a megelőzési lehetőségeket: Pl.: Ildikó elpanaszolhatta volna a vele történeteket az egyik családtagjának vagy a barátnőjének, hogy átmeneti megoldásokat kaphasson megtiport önbizalma helyreállításához. A gyanú megjelenésekor leülhetett volna a férjével, hogy tisztázza a kialakult helyzetet, ezzel megelőzve a folyamatos szorongás okozta érzelmi beszűkülést. Stb.</p>	2
Az ismeretek mélysége, az adott területnek megfelelő tárgyi tudás, szakmai nyelv használata	Használja a krízishelyzet, a konfliktushelyzet, a beszűkülés, a problémamegoldás, a lelkiállapot, az egyensúly, a megküzdési mechanizmus stb. szakkifejezéseket.	2
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása, problémaközpontúsága	Kifejtésében megjeleníti, hogy a krízis fordulópont az egyén életében. Kétarcú jelenség. A kezdeti veszteségek árán benne rejlik a fejlődés lehetősége, de a bukás esélye is.	2
A téma aktualizálása (életszerű, példákat is említ), önálló vélemény megalkotása	Önálló véleményt fogalmaz meg, és/vagy példával illusztrálja a leírtakat.	2
Összesen		10
A végső pontszám (összesen/2)		5